

EĞİTİM SEN Adına Sahibi
Ünsal Yıldız

EĞİTİM SEN Adına Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Tuğrul Culfa

Yayıma Hazırlayan
İlker Akcasoy

Dizgi / Kapak Tasarımı
Gülözar Ünver

Yayın Yönetim Yeri
Cinnah Cad. Willy Brandt Sokak No: 13 06680 Çankaya / ANKARA
Tel : +90.312 439 01 14 (pbx)
Fax : +90.312 439 01 18
Web : www.egitimsen.org.tr
E-mail : bilgi@egitimsen.org.tr

Basım Tarihi : Kasım 2012

Matbaa Adresi
Algı Tanıtım Rek. Tant. Matb. Orgz.
Dr. Mediha Eldem Sk. No: 56/3 Kızılay-Ankara
Tel: 0.312 434 25 00 Faks: 0.312 434 25 21

ÖNSÖZ

12 Eylül ürünü olarak 6 Kasım 1981’de kurulan Yüksek Öğretim Kurulu, 31. yılı biterken kaldırılması yönündeki toplumsal mutabakata rağmen varlığını sürdürmekte, hatta sahip olduğu merkezi iktidar “yeniden yapılandırma” çalışmalarıyla daha fazla güçlendirilmek istenmektedir.

Yıllardır söylediğimiz gibi YÖK, otoriter ve baskıcı yapısı ve zihniyetiyle tüm yükseköğretimi tahrip eden bir ilişkiler sisteminin toplamıdır. Kuşkusuz tüm bu sürecin temel taşıyıcısı olan YÖK yalnızca bir üst kurul değildir. YÖK, üniversitede resmi ideolojinin yeniden üretilmesini sağlayan, sermayenin çıkarı doğrultusunda yarattığı ilişkiler sisteminin bir toplamı olarak algılanmalıdır. Bu sistem, toplumla organik bağ kuramayan, toplumsal aidiyeti olmayan, yalnızlaşmış, iktidar ve güce tapınan, varlığı koşulsuz “uyum” sağlamak olan insanları yaratmayı hedeflemektedir.

YÖK’ün revizyonuna yönelik yapılan tüm girişimler gibi YÖK’ün açıkladığı yasa taslağı da özünde bu merkeziyetçi yapıyı daha da güçlendirmektedir. Bilindiği üzere YÖK, 14 Eylül 2012’de “Yeni Bir Yükseköğretim Yasasına Doğru” başlığıyla bir metin yayınlamış ve daha sonra bu metin çerçevesinde bir yasa taslağı önerisi hazırlamıştır.

Uzun yıllardır, YÖK’ün kaldırılması ve yükseköğretim hizmeti alanının kamusal, parasız, demokratik, eşitlikçi, özgürlükçü ve nitelikli biçimde yeniden yapılandırılması üzerinde ısrarımıza karşılık, YÖK’ün yürüttüğü çalışmalar içerisinde bu taleplere değil, beklendiği gibi piyasacı-muhafazakar ve otoriter düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Atılan bu adımlar ile genel olarak eğitimin içeriğinin dönüşmesi, bilimsel özgürlüğün, kurumsal özerkliğin ve demokratik işleyişin tamamen ortadan kalkması ve bu yapının pekiştirilmesi hedeflenmektedir.

Eğitim Sen olarak, yıllardır, yükseköğretim sisteminde meydana gelen değişimi, YÖK’te yapılmak istenen her türlü revizyonu ciddiyetle analiz ettik. Her girişime karşı önerilerimizi geliştirdik. Bu kapsamda 25-26-27 Haziran 2012 tarihlerinde Akçakoca’da düzenlenen “Eğitim Sen Yükseköğretim Stratejisi Atölyesi” ve bu atölye sonrasında gerçekleştirilen Yükseköğretim Bürosu’nun çalışmalarıyla sendikamızın görüş ve önerilerinin olgunlaşması için bir taslak metin hazırlanmıştır. Yoğun çalışmanın ürünü olan taslak metnimize, Türkiye’nin 40 ilinden ve 60 farklı üniversitesinden 70

temsilcinin (akademik, idari, teknik personel) katılımıyla, 3-4 Kasım 2012 tarihlerinde genel merkezimizde gerçekleştirilen Üniversite Temsilciler Kurulu toplantımızda son halini vermiş bulunuyoruz.

Bu kapsamda sendikamız Eğitim Sen, tüzüğünde de yazılı olduğu üzere yükseköğretim de dahil eğitimi temel bir hak olarak kabul etmekte; insan, toplum ve doğa yararına; parasız, bilimsel, anadilinde, nitelikli, özgürleştirici eğitimi; üniversitelerin kurumsal özerkliğini, akademik özgürlükleri, tüm bileşenlerin katılımıyla demokratik eşitlikçi özyönetimi savunmakta, etnik ve cinsiyete dayalı vb. her türlü ayrımcılığı reddetmektedir.

Bilinmelidir ki sendikamız, 4+4+4 düzenlemesine karşı yürüttüğü mücadelede olduğu gibi yükseköğretimin ve üniversitelerin 4+4+4'ü olacak bu çalışmalara karşı da güçlü bir muhalefeti örgütleyecek ve üniversiteleri birer direniş mekânları haline getirecektir. Bu mücadelenin ilk adımı olarak, "Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Görüş ve Önerilerimiz" başlıklı yayınımızı kamuoyunun dikkatine sunuyoruz.

Burada isimlerini sıralayamadığımız üniversite temsilcilerimize ve Akçakoca'da düzenlediğimiz atölye çalışmamızda emeğini bizden esirgemeyen üyelerimiz, A. Aydın Arı (Araş. Gör. - YÖB), Adnan Gümüş (Prof. Dr. - YÖB), Fuat Ercan (Prof. Dr.), Meryem Kurtulmuş (Dr.-YÖB), Mustafa Altıntaş (Prof. Dr.), Rifat Okçabol (Prof. Dr.), Serdar Değirmencioğlu (Prof. Dr.), Sezai Temelli (Yrd. Doç. Dr.), Süleyman Ulutürk (Doç. Dr. - YÖB); Yükseköğretim Bürosu (YÖB) üyelerimiz Haydar Karayünlü (İdari Per. - YÖB), Mahmut Toğrul (Doç. Dr. - YÖB), Meltem Kayıran (Yrd. Doç. Dr. - YÖB), Nazmi Yavuz (İdari Per. - YÖB), Onur Seçkin (Araş. Gör. - YÖB), Ümit Akıncı (Araş. Gör. - YÖB) ve sendikamız uzmanı İlker Akcasoy'a teşekkür ederiz.

Merkez Yürütme Kurulu

YÖK'ün Fetvasını Kabul Etmiyoruz!

- *Kamusal hizmet olarak eğitim ve bilimi savunduğumuzdan, tamamen kar amaçlı çalışacak olan özel yükseköğretim kurumlarını, öğrencilerin müşterileştirilmesini ve paylaşılması gereken bilginin satılmasını kabul etmiyoruz!*
- *Bilginin metalaşmasına karşı olduğumuzdan, “bilimsel çalışmalar itibarıyla ticarî değeri yüksek konulara yönlendiren anonim şirket statüsündeki” bilgi lisanslama ofislerini kabul etmiyoruz!*
- *Demokratik özyönetimi savunduğumuzdan, sermayenin üniversite yönetiminde daha da belirleyici olmasının yolunu açacak olan “üniversite konseyleri”ni kabul etmiyoruz!*
- *Koşulsuz iş güvencesini savunduğumuzdan, 10 yıl içinde lisansüstü eğitimini tamamlayamayan/tıpta uzmanlığını alamayan tüm araştırma görevlilerinin işine son verilmesi hükmünü kabul etmiyoruz!*
- *Bizlere dayatılan performans kriterlerinin daha fazla kar için olduğunu bildiğimizden, üretilen eğitim hizmetinin ve bilimin niteliğini daha da düşürecek olan performans kriterinden başka bir şey olmayan “akademik faaliyet puanı” uygulamasını kabul etmiyoruz!*

BİLİMSEL ÖZGÜRLÜK

KURUMSAL ÖZERKLİK

KAMUSAL FİNANSMAN

EŞİTLİKÇİ ÖZGÜRLÜKÇÜ DEMOKRATİK ÖZYÖNETİM

İNSAN, TOPLUM VE DOĞA YARARINA

ÜNİVERSİTE İSTİYORUZ!

**YÜKSEKÖĞRETİMİN YENİDEN
YAPILANDIRILMASINA İLİŞKİN
GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİMİZ**

**İNSAN, TOPLUM ve DOĞA
YARARINA ÜNİVERSİTE İSTİYORUZ!**

**BİLİMSEL ÖZGÜRLÜK
KURUMSAL ÖZERKLİK
EŞİTLİKÇİ ÖZGÜRLÜKÇÜ DEMOKRATİK ÖZYÖNETİM
KAMUSAL FİNANSMAN**

12 Eylül ürünü olarak 6 Kasım 1981’de kurulan Yüksek Öğretim Kurumu, 31. yılı biterken kaldırılması yönündeki toplumsal mutabakata rağmen varlığını sürdürmekte, hatta sahip olduğu merkezi iktidar “yeniden yapılandırma” çalışmalarıyla daha fazla güçlendirilmek istenmektedir. Oysa cunta kurumu olan YÖK, toplumsal muhalefetin önemli bir bileşeni olarak gördüğü öğretim elemanlarını ve öğrencileri kontrol altına almak üzere oluşturulmuş, otoriter ve baskıcı yapısı ve zihniyetiyle tüm yükseköğretimi tahrip eden ve üniversitenin tüm bileşenlerinin devlet aklına uygun bir biçimde düşünüp davranmalarını öngören bir ilişkiler sisteminin toplamıdır. Bu merkeziyetçi yapısıyla yükseköğretim, toplumla organik bağ kuramayan, toplumsal aidiyeti olmayan, yalnızlaşmış, iktidar ve güce tapınan, varlığı koşulsuz “uyum” sağlamak olan insanları yaratmaktadır. Kuşkusuz tüm bu sürecin temel taşıyıcısı olan YÖK yalnızca bir üst kurul değildir; üniversitede resmi ideolojinin yeniden üretilmesini sağlayan, sermayenin çıkarı doğrultusunda yarattığı ilişkiler sisteminin bir toplamı olarak algılanmalıdır.

2547 Sayılı Yükseköğretim Yasası, çıkarıldığı 1981’den günümüze değişen şartlara göre bir dizi değişikliğe konu olmuştur. TÜSİAD, EUA (Avrupa Yükseköğretim Birliği) ve Kemal Gürüz’le başlayan süreçte YÖK, 1990’lı yıllardan bu yana yükseköğretim “reform” çalışmaları sürdürmektedir. 5018 sayılı yasa, mesleki yeterlilik çerçevesi, YÖDEK vb. pek çok yeni mevzuat ve düzenleme ile kapitalizmin ulaştığı aşamaya bağlı olarak değişen koşullarla bütünleşen, temel mekanizma olarak müteşebbis-mütevelli heyetleri ve dışsal denetimi öngören bir yapı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bütün bu değişiklikler her geçen gün yükseköğretimin bilimsel özgürlükten, eşitlikçi ve demokratik yönetimden uzaklaşmasına, artan ölçüde kapitalist toplumsal ilişkilere çekilmesine yol açmıştır.

Son zamanlarda yapılan “Yükseköğretimi Yeniden Yapılandırma Çalışmaları” ve “Anayasa Reformu” çerçevesinde yükseköğretime ve yükseköğretim kurumuna

ilişkin hazırlanan yasal çerçeve ve bu çerçevede çıkartılması düşünülen yeni yükseköğretim kanunu, bugüne kadar yükseköğretimi kamusal niteliğinden uzaklaştırmak, otoriterleştirmek ve gericileştirmek üzere yapılan değişikliklerin son adımı olacaktır.

Bu çalışmalar, “yönetişim” mantığıyla sözde demokratik bir yöntemle yapıldığı söylene de çoğu zaman kapalı kapılar ardında, YÖK’ün istediği muhataplarla gerçekleştirilmiştir. Sendikalar ise kimi zaman toplantılara çağrılmış ve bu toplantılarda sadece YÖK tarafından belirlenen bir başlıkta görüş bildirmek zorunda bırakılarak alınan kararlar, meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla YÖK’ün önderliğinde yürütülen bu süreç, tam da YÖK’e yakışır biçimde demokratik olmayan ve tepeden inme bir tarzla yönetilmiştir ve yönetilmeye de devam edilmektedir.

Türkiye’nin dünya ölçeğinde artan rekabete uyum zorunluluğu üzerinden yükseköğretimde gerçekleştirilmesi istenen değişiklikler, yükseköğretimi tamamen kapitalizmin pragmatik mantığı üzerinden biçimlendirecek niteliktedir. Yükseköğretim kurumlarının kar-zarar analizleri ile hareket eden kapitalist işletmeye, öğrencilerin müşteriye ve kamu çalışanlarının güvencesiz ve esnek çalışma koşullarında çalışan emekçilere dönüşmesi süreci tamamlanmış olacaktır. Bu dönüşümler eğitim hizmetinin metalaşmasına neden olmaktadır ki bu, sendikamızın temsil ettiği eğitim emekçilerinin çalışma koşullarını ve emekçi çocuklarının eğitim haklarını olumsuz olarak etkileyecek bir dizi değişimi içermektedir. Tüm bu değişimler genel olarak eğitimin içeriğinin dönüşmesine, bilimsel özgürlüğün, kurumsal özerkliğin ve demokratik işleyişin tamamen ortadan kalkmasına neden olmaktadır.

Eğitim Sen bu süreçte de bugüne ve geleceğe ilişkin sorumlulukları çerçevesinde bilimden ve emekten yana olan tavrını ortaya koyarak insan, toplum ve doğa yararına üniversite mücadelesini sürdürecektir. Eğitim Sen, tüzüğünde de yazılı olduğu üzere yükseköğretim de dahil eğitimi temel bir hak olarak kabul etmekte; insan, toplum ve doğa yararına; parasız, bilimsel, anadilinde, nitelikli eğitimi; üniversitelerin kurumsal özerkliğini, akademik özgürlükleri, tüm bileşenlerin katılımıyla demokratik eşitlikçi özyönetimi savunmakta, etnik ve cinsiyete dayalı vb. her türlü ayrımcılığı reddetmektedir.

1.YÜKSEKÖĞRETİMDE YENİDEN YAPILANDIRMA: SÖYLENCER VE GERÇEKLER

“Yükseköğretimi Yeniden Yapılandırma Çalışmaları” kapitalizmin ulaştığı aşamayla ilişkili olan beş temel prensibe dayandırılmış bulunmaktadır. Bu temel prensipler, “çeşitlilik”, “kurumsal özerklik ve hesap verebilirlik”, “performans değerlendirmesi ve rekabet”, “mali esneklik ve çok kaynaklı gelir yapısı” ile “kalite güvencesi” olarak belirlenmiştir. YÖK, “Yükseköğretimi Yeniden Yapılandırma Çalışmalarını” 2011’de rektörler toplantısı ve bakanlık ve önde gelen kurum temsilcileri toplantılarıyla sürdürmüş, Haziran 2012’de ise Gebze-TÜBİTAK’ta son toplantı yapılmıştır. Son olarak YÖK’ün yayımladığı (14.09.2012) “Yeni Bir Yükseköğretim Yasasına Doğru” başlıklı metinde de (YÖK metni) yasa çalışmalarının ana dayanağının yukarıda sayılan beş ilke olduğu belirtilmiştir. Yükseköğretimi yeniden yapılandırma çalışmalarında olduğu gibi önümüzdeki Anayasada yükseköğretime ilişkin maddelerde yapılacak değişikliklerin de önemli bir gerekçesi yine eğitim ve yükseköğretimin dünya kapitalist işleyişinin zorunlulukları yönünde değiştirilmesi arayışına dayanmaktadır.

Yükseköğretimi yeniden yapılandırmaya yönelik arayışlar “rekabet ve piyasa zorunlulukları” çerçevesinde gerekçelendirilmekte, yükseköğretimde çeşitliliği artırmak adına vakıf üniversitelerinin yanı sıra şirket statüsünde özel üniversiteler kurulması ve hatta yabancı yükseköğretim kurumlarının Türkiye’de fakülte enstitü ve meslek yüksek okulu açabilmesi planlanmaktadır. Tüm bu gelişmeler bilimin, eğitim hizmetinin üretilme (çalışma koşulları) ve yararlananlara sunulma koşullarının tamamen kapitalist işleyiş içine çekilmesine ve eğitimin, bilginin metalaşmasına neden olmaktadır. Bu süreç eğitim hizmetinin üretilme koşullarını da hızla dönüştürerek, metalaşma sürecine içkin olan maliyet-kar hesaplarının yapılmasına, böylece müşteri-öğrencilerden maliyetleri karşılayacak ücretler alınmasına, maliyet-kar hesaplarında kullanılacak ölçümlerin yapılmasına ve çalışanları denetim ve kontrol altında tutarak güvencesizleştiren performans kriterlerinin uygulanmasına yol açmaktadır. Bu sürecin iç işleyişini sağlayacak yeni düzenlemeler de sürekli gündeme getirilmektedir.

Diğer taraftan kapitalizmin dünya ölçeğinde etkinleşen işleyişine eklemlenme, Türkiye şartlarında mevcut siyasal iktidarın temel yönelimi olan muhafazakar–dini ve otoriter etkiler dolayında biçimlenmektedir. Yükseköğretime kapitalist işletme mantığının muhafazakar-dini etkiler altında dayatılması yönetsel organlarda kadrolaşmaya ve ders içeriklerinin ve müfredatların bu çerçevede belirlenmesine yol açmaktadır.

YÖK metninde görüldüğü gibi bu süreçte YÖK, kapitalist işleyişe eklemlenmenin yarattığı “çeşitlendirilmiş” yükseköğretim kurumları için koordinasyonu sağlayacak bir dönüşüm geçirerek üniversite bileşenlerini denetleme ve baskılama aracı olarak varlığını sürdürecektir. Bu sürecin meşrulaştırılmasında ise bütün demokratik ve özgürlükçü söylem ve kavramlar farklı anlamlar yüklenerek kirletilmekte ve kullanılmaktadır.

“Her İle Bir Üniversite” projesiyle artan üniversite sayısı, yükseköğretim sistemi içerisinde üniversiteler arası fiziksel donanım, alt yapı ve nitelik farkını derinleştirmektedir. Adeta üniversite kimliği sadece taşıdığı tabeladan ibaret olan bu kurumların bir üniversitenin sahip olması gereken asgari şartları taşıması ve akademik, bilimsel özgürlük ile kurumsal özerkliğin tesisi için yükseköğretim sisteminin bütünlüğü içerisinde ele alınacak bir üniversite yasasına ihtiyaç olduğu açıktır. Üniversitelerin sadece eğitim-öğretim veren kurumlar olmaktan çıkması ve nitelikli akademik faaliyetlerin özgürce yapılabildiği kurumlar haline gelmesi, üniversite kavramının tarihselliği içerisinde edinmiş olduğu değer ve anlamlar çerçevesinde oluşturulmuş, eşitlik ve özgürlükleri korumayı temel almış bir yasa ile gerçekleştirilebilir. Oysa bu YÖK metninin gerekçesini oluşturacağı herhangi bir yasal düzenleme girişimi, hali hazırdaki YÖK düzeni tarafından tahrip edilmiş üniversiteyi, yükseköğretimi yeniden yapılandırmak adı altında yok edecektir. Yükseköğretimin yeniden yapılandırılması çalışmaları, kamusal kaynakların sermayeye aktarılmasını temel almaktadır.

2. ÜNİVERSİTELERİN YÖNETİMİ: “YÜKSEKÖĞRETİM SEKTÖRÜ” VE “FİNANSAL ÇEŞİTLENME” DEĞİL; AKADEMİK ÖZGÜRLÜK, KURUMSAL ÖZERKLİK VE DEMOKRATİK ÖZYÖNETİM

EUA-TÜSİAD ve YÖK ortaklığındaki raporlarda üniversite yerine “yükseköğretim sektörü” kavramı kullanılmaktadır. YÖK’ün yeniden yapılandırma çalışmaları; yükseköğretimin özerkliği ve çeşitliliğini metalaşma ve ticarileşme/piyasalaşma mantığına dayandırarak, bazı kurumların temel veya uygulamalı araştırmalarda yoğunlaştığı, bazılarının ise eğitim ağırlıklı veya “toplumsal hizmete” odaklı olabildiği, karar alma mekanizmaları, yönetim sistemi ve eğitim şekli gibi konularda farklılaşmaya imkan tanıyan, devlet, vakıf, özel ve uluslararası üniversite modelleri şeklinde öngörmekteydi. Son olarak YÖK metninde ise bu modeller üniversitelerin finansman ve işleyiş açısından devlet, vakıf ve özel yükseköğretim kurumları olarak; yönetim açısından ise kurumsallaşmış ve kurumsallaşmakta olan yükseköğretim kurumları olarak; yoğunlaşma alanları itibarıyla da araştırma ve eğitim ağırlıklı yükseköğretim kurumları olarak farklılaşması şeklinde formüle edilmiştir. Bu çeşitlilik değil, tam aksine yükseköğretimi parçalama, metalaştırma ve piyasa koşullarında homojenleştirmedir. Kaldı ki eğitim, araştırma ve toplumsal hizmet alanlarından birinde üniversitelerin yoğunlaşmasını önermek, “üniversite” ve “kamu hizmeti” kavramlarından bihaber olunduğunun en açık ifadesidir. Çünkü araştırma yapmayan, eğitim hizmeti üretmeyen ve bu hizmetleri toplumsallaştırmayan bir kurumun üniversite olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

11

Gerçeği araştırmak, araştırma sonuçlarını toplumla paylaşmak ancak akademik özgürlükle ve akademik özgürlüğün kamusal güvenceye bağlanması ile mümkün olabilir. Akademik özgürlük siyasi otoriteden veya kapitalist işleyişten özerkliği gerektirir. Demokratik özerk üniversiteler ise zaten çeşitlenmeye açıktır. Üniversiteleri temel-uygulamalı ya da eğitim-hizmet üniversiteleri şeklinde ayrıştırmak eşitliğe de üniversite olabilmenin asgari koşullarına da aykırı bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, bazı yükseköğretim kurumlarının üniversite olmadıklarının ikrarıdır. Çeşitlilik adı altında öngörülen böyle bir ayrıştırma akademik özerklik doğrultusunda doğal bir farklılaşma ile ilgili olmadığı gibi,

“yükseköğretim sektörü” tanımından da anlaşılabilceği üzere üniversiteleri piyasa odaklı ihtiyaçlara yönelik bir tasnif amacı taşımaktadır.

Özetle EUA-TÜSİAD-YÖK anlayışında ve bu anlayışla hazırlanan yeni YÖK metninde, işlevsel çeşitlilikten kasıt “sektörel ayrışma”; kurumsal (idari) özerklik ve karar alma mekanizmalarında çeşitlenmeden kasıt “mütevelli heyetleri” ya da taslakta geçtiği haliye “üniversite konseyleri”; mali özerklik ve çeşitlilikten kasıt ise finansal çeşitlenme; şirket, yabancı yükseköğretim kurumlarının açılması, var olan kamu üniversitelerinin ise paralı olması ve gelir getirici etkinliklere yönelmesi olarak öne çıkmaktadır.

Dolayısıyla egemen kapitalist ilişkiler dolayımında kullanılan “çeşitlilik”, “özgürlük” ve “özerklik” kavramlarının yeniden asli anlamlarına oturtulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

2.1. Üniversite, Akademik Özgürlük ve Kurumsal Özerklik

12

Üniversiteler fakültelerden, enstitü, okul ve araştırma birimlerinden oluşmuş özerkliği ve kamu tüzel kişiliği olan bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir. Sadece yüksekokul veya enstitüden oluşan; temel fen ve sosyal bilimleri olmayan üniversiteler, evrensel anlamda üniversite sayılamaz. Her üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde o üniversiteyi oluşturan fakülteler de bilimsel özgürlüğe, yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğine sahip olmalıdır.

Dünya Üniversite Birliği, 1965 toplantısında “Yükseköğretim Kurumlarının Özerkliği ve Akademik Özgürlük Üzerine Lima Bildirgesi”ni hazırlamıştır. Lima Bildirgesi’nde belirtildiği gibi “akademik özgürlük”, akademik topluluk üyelerinin araştırma, inceleme, tartışma, belgeleme, üretme, yaratma, öğretme, anlatma veya yazma yoluyla bireysel ya da birlikte bilgi edinme, geliştirme ve aktarma özgürlüğü anlamına gelmektedir.

“Özerklik” ise yükseköğretim kurumlarının iç yönetimine, maliyesine ve işleyişine ilişkin kararlar almada ve eğitim, araştırma, dışa yönelik çalışmalar ve ilgili diğer faaliyetlerde kendi politikalarını oluşturmada devlet ve toplumun diğer bütün güçleri karşısındaki bağımsızlıkları anlamına gelmektedir.

Sermaye ve iktidardan özerk demokratik kamu üniversitesinin temel amaçları; insan, toplum ve doğa odaklı duyarlılık kazandırma, eğitim yapma, eleştirel düşünceye sahip uzman ve araştırmacı yetiştirme, bilgi ve teknoloji üretme; buna uygun planlama, yönetim ve denetim sistemi oluşturmaktır.

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi kurumsal özerklik olmadan akademik özgürlükten bahsedilemez. Üniversitelerin temel amaçları ve kurumsal özerkliği beş düzeyde daha da somutlaştırılabilir:

- 1) İnsan ve toplum için: Yükseköğrenim görme ile bilim, araştırma, sanat ve felsefe yapma hakkı;
- 2) Öğrenci ve akademisyenler için: Bilim, araştırma, sanat, eleştiri yapma, açıklama ve yayma hakkı;
- 3) Akademik organlar ve kurullar için: Programlarını, kadrolarını, yönetimlerini, derslerini, araştırmalarını, mekanizmalarını, araçlarını “belirleme” (seçme ve reddetme) hakkı;
- 4) İdari ve teknik personel için: Yönetimlerde seçme ve seçilme hakkı;
- 5) Kamusal kaynak sağlayıcılar için: Hesap sorma (denetleme) hakkı.

13

Bu bağlamda mali özerklik üniversitenin kendi kaynaklarını kendi üretmesi değil, genel bütçeden aktarılacak kaynağın üniversitenin özgür iradesiyle kullanılmasıdır.

2.2. Mütevelli Heyetlerine Dayalı Otokratik Yönetişim Değil; Üniversite Bileşenlerine Dayalı Demokratik Özyönetim Modeli

Üniversite Bileşenleri veya Lima Bildirgesi'ndeki adıyla “akademik topluluk”, bir yükseköğretim kurumunda öğretim, öğrenim, araştırma yapan ve çalışan bütün herkesi kapsamaktadır. Bilimsel özgürlüğün de kurumsal özerkliğin de temeli, üniversite bileşenlerinin (akademik topluluğun) öznesi olduğu bir üniversite modelidir. Oysa YÖK ile birlikte öğrencisi de çalışanları da nihai karar vericilikten uzaklaştırılmıştır. Dahası Bologna Süreci, 5018 sayılı yasa, mevcut

reform önerileri ve son olarak YÖK metni “piyasa ihtiyaçlarına” yanıt vermeyi temel amaç kabul ederek müteşebbis/girişimci yükseköğretimi, mütevelli heyetlerini, performans ve akreditasyon sistemini şart koşarak akademik topluluğu neredeyse tümünden yok saymaktadır.

Üniversitenin bileşenleri, üniversite çalışanları ve öğrencilerden oluşmaktadır. Üniversitenin yönetim modeli, salt akademisyenlerle sınırlı olmayan, tüm bileşenleri ile birlikte planlanan ve yönetilen kamusal finansmana dayalı ve kamusal denetime açık, demokratik-katılımcı ve özerk bir formda oluşturulmalıdır.

Kabaca modelleştirecek olur isek, bugüne kadar uygulanan üniversite yönetim modelleri esas itibarıyla iki tanedir. Biri kolegyal (meslektaşça yönetim) modelidir. Bunda öğretim üyelerinin seçtiği kurullar (senato, yönetim kurulları) karar organıdır ve bu kurulların seçtiği yöneticiler (rektör, dekanlar vs.) kurumların temsilcisi ve kurulların verdiği kararların uygulayıcısıdır.

Diğeri olan müteşebbis yönetim modelinde veya daha güncel adıyla “yönetişim” modelinde yöneticiler (rektör, dekanlar...) ya atanır ya da mütevelli heyeti gibi küçük heyetlerce seçilir ve üniversiteyi yönetir. Türkiye’de YÖK’ten önce, devlet üniversitelerinin çoğunluğu 1750 sayılı yasa ile kolegyal sistemle, ODTÜ gibi istisnalar mütevelli model ile yönetilmekte idi.

Özel-vakıf üniversitelerindeki yönetim de doğası gereği mütevelli heyetleri şeklindedir. Sermaye sahiplerinden ve onların atadığı “profesyonellerden” oluşan mütevelli heyetlerine dayalı yönetim modeli, sermayeye hizmet etmek durumundadır.

YÖK metninde bir taraftan devlet, vakıf, özel ve yabancı yükseköğretim kurumları olarak üniversitelerin farklılaştırılması öngörülürken diğer taraftan devlet üniversiteleri kurumsallaşmış ve kurumsallaşmakta olan olarak ikiye ayrılarak farklı modellerin uygulanması öngörülmektedir.

Kurumsallaşmış üniversitelerin bazılarında üniversitenin, mütevelli heyeti, yeni adıyla “üniversite konseyleri” tarafından yönetilmesi öngörülmektedir. Bu modelin girişte bahsedilen “özerklik ve hesap verebilirlik ilkesi” çerçevesinde

oluşturulduğu belirtilmektedir. 11 üyeden oluşacak bu konseyde Bakanlar Kurulu ve Yükseköğretim Kurulu'nun ilgili üniversite profesörlerinden seçtiği ikişer üyeye, mezunlar arasından seçilecek 1 üyeye ve bulunduğu ilde en çok vergi veren ve/veya en çok bağış yapan 1 üyeye yer verilmesi, YÖK metninde öngörülen özerklik anlayışını ve özerklik kavramının taşıdığı anlamdan bağımsız olarak nasıl ele alındığını açıkça ortaya koymaktadır. Sermaye ve siyasal iktidardan bağımsız olması gereken üniversiteler tersine bu güç odaklarına teslim edilmektedir.

Kurumsallaşmış ancak mütevellî heyeti (üniversite konseyi) kurulma kriterlerini karşılayamayan üniversitelerde ise "kurumsal özerklik", şeffaflık ve hesap verebilirlik" ilkeleri ile YÖK'ün belirlediği standartlar çerçevesinde senato ve üniversite yönetim kurullarına "yetki devri" yapılması planlanmaktadır. Kurumsallaşmakta olan üniversitelerin ise doğrudan YÖK tarafından yönetilmesi öngörülmektedir. Ayrıca üniversitelerin "şeffaflık ve hesap verilebilirlik" ilkeleri çerçevesinde sadece kendi kurullarına, öğrencilerine, öğretim elemanlarına ve topluma karşı sorumluluk taşıması gerekirken, YÖK'ün taslağı ile bulunduğu bölgeye, YÖK'e, ulusal ve uluslararası kalite kuruluşlarına hesap vermesi öngörülmektedir.

Eleştirel ve yaratıcı düşünce için, toplum ve doğa yararına bilgi ve hakikat üretimi için her şeyden önce akademik özgürlükler ve kurumsal özerklik garanti edilmelidir. Bunun demokratik katılımcı özyönetim modeli dışında bir garantisi yoktur. Bu model, üniversitenin tüm çalışanlarının ve öğrencilerinin katılımıyla oluşturulacak kurullara dayanmaktadır. Üniversite yöneticileri, ilgili akademik kurulların kararlarını uygulamakla yükümlü olmalıdır. Sorumluluklarını yerine getirmeyen/görevini kötüye kullanan yöneticilerin hesap verecekleri süreçler belirlenmeli, yöneticiyi seçen kurullar, yöneticileri denetleme işlevini de yerine getirmeli ve belirli koşullar oluştuğunda seçtiği kişiyi görevden alma yetkisine sahip olmalıdır.

Üniversitelerin demokratik ilkeler etrafında yeniden örgütlenmeleri iç işleyişlerinin demokratikleşmesi ve bilimsel bilginin ulaşılabilir ve paylaşılabılır hale gelmesi için gereklidir. Bu nedenledir ki,

-
- Öğrencisinden çalışanına kurumun içerisinde yer alanların iktidarla kurdukları ilişki açısından “özgürlüğü”,
 - “Öğrenenin”den “öğreten”ine kadar, herkesin bilginin üretiminin ortak öznelere olmaları açısından “eşitliği”,
 - Bir üretken güç olarak bilgiyi ve bilgi üretimini denetlemeyi değil, onu üreten güçlerin geliştirilmesini ve çeşitlenmesini temel alan,
 - Özgürlüğü, kendisini oluşturanlar için isteyen bir üniversite yönetim modeli geliştirilmelidir.

3. FİNANSMAN YAPISI VE MALİ ÖZERKLİK: GELİR GETİRİCİ PERFORMANS VE PARALI DEĞİL GİDERLERİ KAMUCA KARŞILANAN ÜNİVERSİTE

“Finansal Özerklik”, “Finansal Çeşitlilik”, “Çok Kaynaklı Gelir Yapısı”, “Mali Esneklik” ve “Hesap Verebilirlik” Yerine Kamu Finansmanı ve Yönetimi

Mevcut üniversite bütçesi; merkezi yönetim bütçesinden alınan pay, harçlar ve üniversitelerin yarattığı gelirler (Hastane işletmeciliği, döner sermaye, proje gelirleri vb.) şeklinde üç ana kalemden ve bağışlardan oluşmaktadır. Performans esaslı bütçeleme, harçlar ve gelir yaratma kamu yararına aykırıdır.

Üniversiteler 5018 sayılı kanunla özel bütçeli sayılmış ve performans esaslı bütçelemeye geçilmiştir. Bu bütçeleme tarzı her bir akademik etkinliği metalaştırdığı gibi denetlemeyi de performans üzerinden yapmaktadır. Bu bütçeleme tarzı bugünkü haliyle toplumsal hizmetleri nitelikli bir şekilde üretmek yerine üniversiteleri piyasa koşullarına tutsak, niteliksiz üretim yapan bir işletmeye çevirmektedir.

17

Bologna Süreci'nde (1) Yükseköğretimde bütçe kısıntıları, (2) Tekno-bilime öncelik, (3) Çokuluslu şirketlerle artan ilişkiler, (4) Düşünsel/entelektüel mülkiyet öngörülmektedir.

YÖK'ün reform taslağında ve YÖK metninde “finansal esnekliğin” ve “çok kaynaklı gelir yapısının” günümüzde yükseköğretim kurumlarının özerkliğini tamamladığı ileri sürülmektedir. Bu bağlamda; yükseköğretim kurumlarının mali kaynaklarının çeşitlenmesi, genel anlamda da harcamalarının finansmanının piyasa kuralları çerçevesinde sağlanması öngörülmektedir. Üniversitelerin kendi bölgesinden ve mezunlarından katkı alması ve uluslararası projeler üreterek kaynak sağlamaları temel hedef haline getirilmiştir. Bir taraftan harçların kaldırıldığı söylenirken diğer taraftan YÖK metninde üniversitelerin kendi öğrenim ücretlerini belirleyecekleri belirtilmektedir.

Finansal çeşitlilik ve üniversitelerin kendi kaynağını kendisi oluşturması söylemi, üniversiteleri işletmeye dönüştürme mantığının parçasıdır. Üniversiteler işletme değildir ve üretim süreçleri ile üretilen hizmetlerin topluma sunulduğu metalaşma mantığı içinde ticari amaçlı olmamalıdır. Üniversiteler toplumsal bilgi üretimi yapar, aydın ve uzman eleman yetiştirir. Gerçeği araştırır. Teknoloji üretimine katkıda bulunur. Bütün eğitim ve araştırmaları toplum lehine ve kamu yararına (kullanım değerine) yöneliktir.

Üniversiteler; kamu hizmeti görmekte olup finansmanı kamu tarafından karşılanma durumundadır. Her şeyden önce üniversiteler kâr amaçlı kuruluşlar değildir ve akademik faaliyet de kâr amaçlı bir iş değildir. Dolayısıyla finansmanı kamu bütçesinden karşılanır.

“İşletme” tipinde yönetim de bu modelin yönetsel parçası olarak gelmektedir. Demokrasi ve katılım maskesi altında sunulan yönetim anlayışı, üniversiteleri sermayenin eline teslim etme anlamına gelecektir. Oysa üniversitelerin yönetimi üniversite bileşenlerine dayalı demokratik bir mali yönetim, hesap verme ve kamu denetleme yapısına dayanmak durumundadır.

YÖK’ün reform taslağında olduğu gibi yayımladığı metinde de kapitalist işleyişe eklenme küresel taleplere ve piyasa ihtiyaçlarına yanıt verilmesi biçiminde meşrulaştırılmakta ve reform gerekçesi olarak sunulmaktadır. Piyasa ihtiyaçlarına cevap verme, ulusal veya yurtdışı öğrenci ve araştırma pazarlarına açılma söylemi altında eğitimin metalaşması ve üniversitelerin ticarileşmesi kabul edilemez.

Üniversite evrenselidir. Uluslararası düzeyde üniversitelerle öğrenci ve öğretim elemanı değişimi ile araştırma ortaklıkları sürdürülmeli ve geliştirilmelidir ki, zaten bu evrensel ilişkiler bilimin gereğidir.

II. öğretim, e-öğretim, uzaktan eğitim, tezsiz programlar, SEM-sertifika programları, yaz okulları vb. uygulamalar çeşitlenme değil bilginin metalaşma sürecini hızlandıran üniversitelerin kâr amaçlı şirketlere dönüşümüdür. Bu bağlamda YÖK metninde önerilen “bilgi lisanslama ofisleri” de kabul edilemez. BİLGİ SATILAMAZ PAYLAŞILIR. Dolayısıyla yalnızca nitelikli, parasız ve serbestçe ulaşılabilir nitelikteki farklı uygulama ve gelişmeler kabul edilebilir.

Her yurttaşın üniversite hakkı ve seçme özgürlüğü olup, giderleri kamuca karşılanmalıdır. Eğitim/bilim etkinliklerinin üretimi de meta ilişkileri temelinde değil kamusal nitelikte örgütlenmelidir.

Harçlar kaldırılmalı ve herkes parasız olarak bu hizmetten yararlanabilmeli, eğitim-öğretim ve bilgi üretiminin maliyetleri de merkezi yönetim bütçesinden karşılanmalıdır. Böylece her vatandaş ilgi ve yetenekleri doğrultusunda iç potansiyelini geliştirmeye, yani kendini gerçekleştirmeye yönelik eğitimi kamusal olarak almalıdır.

Üniversiteler kurumsal özerkliği zedelenmeden mali yönden kamu denetimine açık olmalıdır.

Avrupa yükseköğretim alanı oluşturup Avrupa ekonomisini geliştirme süreci olan ve kendi kaynaklarını kendi üreten girişimci üniversiteyi öngören Bologna Süreci'nden derhal çıkılmalı ve bu süreç çerçevesinde başlatılan uyum çalışmaları durdurulmalıdır.

4. DEĞERLENDİRME VE DENETİM SİSTEMİ: “Girişimciliğe”, “Rekabet” ve “Performans Değerlendirmesine” Karşı Akademik Özgürlük, İş Güvencesi ve Özlük Hakları

1980’lerde eğitim ve bilgi üretiminin ticarileşmesine yönelen anlayış, günümüzde eğitim hizmetinin üretim koşullarını kapitalist üretim ilişkileri dolayımında dönüştürerek çalışanların emeğinin de metalaşması üzerinden tüm süreci kıskacına almaktadır. Performans sistemi bunun üst adıdır. YÖK metninde “rekabetsizlik ortamı” yükseköğretimin en önemli sorunlarından biri olarak tarif edilmekte, rekabeti teşvik etmenin performansı öne çıkaran bir yönetim modelini zorunlu kıldığı belirtilmekte ve öğretim elemanlarının performanslarının da akademik başarı puanları üzerinden ölçülmesi öngörülmektedir. Öğretim elemanlarına verilecek bu puanların, akademik faaliyet ödeneğine temel teşkil edecek bir ölçüt olarak kullanılması planlanmaktadır.

20

Yaratıcılık ve üretim ile rekabet ve yarışma farklı kavramlaştırmalardır. Kapitalist rekabet; gelişme ve yenilenmenin itici gücü değil, aksine tüketici ve dışlayıcı bir durumdur. Bu sürecin sonucunda öğretim elemanları rekabet güçlerine göre sıralanmaktadır. Performans ölçümleri ile kâr/gelir getirici işlerle uğraşmayan, değişim değeri üretmeyen akademisyenler ve onların yaptıkları bilimsel çalışmalar değersizleştirilmektedir.

Performans denetim sisteminin önemli bir bileşeni de neoliberal işletmeciliğin “Toplam Kalite Yönetimi” anlayışı doğrultusunda getirilen düzenlemelerdir. Bu anlamda işletmeci kalite anlayışı ve bunun realizasyonu anlamına gelen girdi-çıktı, süreç kontrolü yöntemleri, akademisyenin ders işleyiş ve bilimsel çalışmalarına müdahale ederek akademik özgürlüğü zedeleyen, onu standartlaştırıcı, kalıplaştırıcı, sayısal değerlere indirgeyen sonuçlar doğuracaktır. Daha çok eşyaları, nesneleri nitelemek için kullanılan “kalite” kavramı yerine, insanı ve vasfı işaret eden “nitelik” kavrayışı benimsenmelidir. Üniversitenin niteliği öğrenciye, çalışanlarına ve topluma kazandırdığı değerlerle anılmalıdır. Bu değerler tek tiplleştirici, standartlaştırıcı kriterlerle

sayısallaştırılarak değil; akademik etik, sosyal yarar ve çok seslilik temelinde olumsal biçimde şekillenmelidir.

5018 sayılı yasanın, performansı (aynı zamanda bunun parçası durumundaki girişimciliği, rekabeti ve akreditasyonu) üniversiteler için de zorunlu kılması bilimsel özgürlük ve kurumsal özerkliğe toptan aykırıdır. Bilimsel etkinlik kısa süreli bir çalışma değildir. Nitelikli bir araştırmamanın üretimi ve bunun yayına dönüşmesi uzun süre gerektirmektedir.

Performansa dayalı çalıştırma özel işletme mantığının üniversitelere dayatılmasıdır. Kamusal bir hizmet olan üniversitelerin kâr amaçlı bir modelle bağdaşması mümkün değildir. Performans kavramı, etkinlik, verimlilik ve rekabet terimleriyle ilişkilendirilmekte; rekabet, akademik topluluğun bilgi üretimine değil gelir getirici işlere yönelmesine ve dayanışmayı bozucu etik yozlaşmalara yol açmaktadır. Üniversite içinde hiyerarşik bir dizilime ve bu hiyerarşide bazı fakülte ve disiplinlerin de alt konuma düşürülmesine yol açmaktadır. Akademik öncelikleri de üniversite bütünlüğünü de eşitliği de böylece yok etmektedir.

21

Akademik faaliyet geniş bir topluluk işidir. Topluluk etkinliğini salt bireysel etkinlik kalemine ve çıktısına dönüştürmek, bütüncül işi ve ortak üretimi de bozmaktadır. İnsani ve sosyal dayanışmayı, öğrenciye zaman ayırmayı, uzun erimli ortak araştırmalar üretmeyi, sanatsal ve felsefi etkinlikleri zedelemektedir. Dahası performans sistemi esnek çalışmanın ve güvencesizleştirmenin temel mekanizmasını oluşturmaktadır.

Özellikle güvencesiz çalıştırılmanın zemin taşları olan performans denetim sistemiyle birlikte idari ve teknik personelin haklarına yönelik saldırılar, akademisyenleri de içine alacak şekilde artmaktadır. YÖK metninde öne çıkan önerilere baktığımızda iş güvencesini kaldırmaya dönük ifadeler hemen göze çarpmaktadır. Bunlar;

- 1) “Akademik kadrolar için norm kadrolar belirlenmesi, norm kadro olmadan unvan verilmemesi,
- 2) Yardımcı doçentlerin tümünün, doçent ve profesörlerin belli bir oranda sözleşmeli olması,

- 3) Akademik unvanların üniversitelerde boş olan kadrolara göre verilmesi; kadro olmadan doçent unvanı verilmemesi; akademik unvanların ilgili üniversite tarafından verilmesi,
- 4) Akademik personel için tam gün kalıcı kadrolar dışında esnek çalışma modelinin benimsenmesi.”

olarak metinde belirtilmiştir.

Birçok üniversitede “asistan kıyımı” yapılmak istenirken, üniversiteler taşeronlaşmaya mahkum edilmişken, idari ve teknik personel özlük ve sosyal hakları gasp edilip angarya işlere zorlanırken, yapılmak istenen bu düzenlemelerle güvencesiz ve esnek çalışma üniversitelerde kurumsallaştırılmaktadır. Unutulmamalıdır ki, iş güvencesi akademik özgürlüğün, akademik özgürlük ise üniversitenin olmazsa olmazı, temel ve kurucu koşuludur. İş güvencesinin ve dolayısıyla akademik özgürlüğün tahrip edildiği bir kuruma üniversite niteliğinde bulunmanın imkanı yoktur.

4.1. Taşeronlaşma, Güvencesiz Esnek İstihdam Yerine Bütün Üniversite Emekçilerine İş Güvencesi

Üniversiteler, akademik faaliyetlerin yanı sıra; temizlik, ulaşım, yemek, barınma gibi hizmetlerle bir bütün olarak ele alınması gereken ve bu bütünlük kapsamında yükseköğretim hizmetini yerine getirmesi gereken kurumlardır.

Üniversiteyi ve üniversite bünyesindeki “asli” işleri bir bütün olarak ele aldığımızda, bütün üniversite emekçileri, esnek ve güvencesiz çalışma biçimlerine mahkum edilmek istenmektedir. Özellikle, üniversitelerimizde temizlik, güvenlik, yemekhane ve yurt gibi hizmet alanlarındaki taşeronlaştırma ile güvencesiz ve esnek istihdam (4/b, 4/c vb.), temel istihdam biçimi haline getirilmiştir.

Kamu Personel Rejimi’ndeki dönüşüme paralel olarak, kadrolu istihdam edilen mevcut idari ve teknik personelin çalışma koşulları, sosyal ve özlük hakları da fiili ve keyfi olarak ellerinden alınmak istenmektedir. İdari kadrolarda yönetimlerin vekaleten yürütülmesi biat kültürü, adam kayırma, eşitsizlik ve çalışanların görevinde yükselememesi gibi sonuçlar doğurmaktadır. Tayin, görevde

yükselme gibi temel hakların böylesi engellemelerle ortadan kaldırılması kabul edilemez.

Benzer işleri yapan çalışanların farklı statü ve koşullarda istihdam edilmesi, çalışanlar arasındaki birlik zeminini ortadan kaldırmaktadır. Bu süreçle birlikte idari ve teknik personelin iş tanımı fiili olarak ortadan kaldırılmakta, görev alanına girmeyen işlerde zorla çalıştırılmak istenmektedir. Taşeronlaştırma aracılığıyla işçilerin örgütlenme hakları fiilen ellerinden alınmakta ve esnek, güvencesiz çalışma koşulları ile birlikte ucuz işgücü istihdam edilmek istenmektedir. Disiplin ve denetim mekanizmaları ise bu işleyişin korunmasında ve sürdürülmesinde temel mekanizma haline getirilmektedir. Özellikle, performans değerlendirme sistemi ile işten çıkarma, sürgün ve angaryanın önü açılmak istenmektedir.

Bütün üniversite emekçilerine kadrolu, güvenceli istihdam ve insanca çalışma koşulları sağlanması, emekçilerin en temel haklarını gerçekleştirmek açısından vazgeçilmez olduğu gibi hizmetin niteliğini artırmanın da en önemli koşuludur. Bu çerçevede ayrıca idari ve teknik personele yönetim mekanizmalarında seçme ve seçilme hakkı tanınmalı, idari, teknik ve yardımcı hizmet personelinin görev tanımları yapılmalı, atanılacak tüm kadrolarda liyakat ilkesi esas alınmalıdır.

4.2. Akademik Özgürlük, İş Güvencesi ve Özlük Hakları

YÖK metninde akademik kadrolar için norm kadrolar belirlenmesi, norm kadro olmadan unvan verilmemesi, akademik personel için tam gün kalıcı kadrolar dışında esnek çalışma modeli benimsenmektedir.

YÖK metnine göre yardımcı doçentlerin tümünün, doçent ve profesörlerin belli bir oranda sözleşmeli olması öngörülmektedir.

YÖK metninde araştırma görevlisi ve asistan kavramı geçmemekte, “proje araştırmacısı” ve “doktora sonrası araştırmacı” kategorileri tanımlanmakta ve bunların sözleşmeli olmaları öngörülmektedir. YÖK metnine göre “doktora sonrası araştırmacıları” olarak tanımlanan doktorasını bitirmiş araştırma görevlilerinin yardımcı doçentlik kadrosuna atanmaları için doktora, uzmanlık ve yeterlilik belgesine sahip oldukları andan itibaren en az iki yıl geçmiş olması şartı konulmuştur. Ancak bu da yeterli değildir, eğer kendi üniversitelerinde

boş yardımcı doçentlik kadrosu varsa, bu kadroların yüzde beşini aşmayacak şekilde ve ders vermemek kaydıyla en fazla 2 yıl süreyle daha sözleşmeli olarak istihdam edilebilirler. Dolayısıyla doktorasını bitiren araştırma görevlileri, 33/a veya 50/d olmasına bakılmaksızın en fazla 2 yıl daha çalıştırılıp işten atılacaklardır.

Bilimsel özgürlüğün var olduğu, yönetsel olarak özerk ve kamu finansmanlı-kamu denetimli üniversitede toplumun ürettiği zenginliğin bir kısmı; yine toplumun kendini yeniden üretebilmesi için gerekli olan eğitim, öğretim, araştırma ve bilimsel üretim için aktarılır. Bu kaynakların toplum ve doğa yararına nasıl kullanılacağına üniversite bileşenlerince demokratik bir biçimde karar verilmelidir.

Öğretim elemanlarının temel işlevlerinden biri, üniversitenin “üniversiteleştirilmesine” katkıda bulunmak ve bilgi üretirken öğrenmeye devam etmektir. Üniversitenin “üniversiteleşmesi”, öğretim elemanının “gerçek olduğuna inandığı bir hususu, içinde görev yaptığı bir üniversitedeki akademik üstlerinin veya üniversite dışındaki herhangi bir makam veya merciin kendisini görevden uzaklaştıracağı veya sorumlu tutacağı korkusu olmadan söyleyebilmesi, yazabilmesi veya yayımlayabilmesi” gücüne, yani akademik özgürlüğe ulaşıldığı oranda gerçekleşir. Dolayısıyla bütün eğitim ve bilim emekçileri, uygun çalışma koşullarına ve iş güvencesine kavuşturulmalıdır. Bu kapsamda;

- 1) Tam gün çalışma ilkesi yaşama geçirilmelidir.
- 2) Üniversite öğretim elemanları ve çalışanları insan onuruna yakışır mesleklerinin karşılığı bir ücrete kavuşturulmalıdır. Ücretlendirmede hakkaniyet ölçütlerine uyulmalıdır. Aşırı ders yükleri bilgi üretiminin önüne geçmiş, özellikle yeni kurulan üniversitelerde ek gelir elde etme yoluna dönmeye başlamıştır. Akademik topluluğun ana motifi bilgi üretimi ve öğretimle yoğunlaşmalıdır. Ücret arayışında toplum ve doğa yararına bilgi üretimi, ortak bilgi üretimi, uzun erimli araştırma ve çalışmalar kurban edilmemelidir.
- 3) Eşit işe eşit ücret verilerek, ders ve araştırma sürecinde eşit katkıların eşit değerlemesi yapılmalıdır. Ek göstergeler yoluyla hiyerarşik ücretlendirmeden vazgeçilmelidir.

- 4) Kadro sorunları bekletilmeden çözülmelidir. Kadrolar sürekli olmalı, gelecek kaygısı yaşanmamalıdır.
- 5) Akademik nitelikli çalışmalar ve kendi alanındaki bilimsel gelişmeleri izleme amaçlı etkinlikler için görevlendirmeler özlük hakkı sayılmalı, giderler kurumca karşılanmalıdır.
- 6) Doktorasını tamamlamış araştırma görevlileri ek koşul aranmaksızın yardımcı doçent kadrosuna atanmalıdır. Araştırma görevlileri en üst dereceye kadar ilerleyebilmeli, bu yöndeki engeller acilen kaldırılmalıdır.

4.3. Akademik Yükseltmeler: Bilgi Üretiminin Değerlendirilmesi

Akademik yükseltmeler, statükocu hiyerarşik bir askeri düzene dönüşmüştür. Akademik çalışma ortamı, hiyerarşik yapılanmadan kurtarılmalı, ast-üst ilişkisi yerine birlikte üretim esas olmalıdır. Akademik unvanlar, hiyerarşik göstergelere dönüştürülmemeli, ticari nüfuz kaynağı olmamalıdır.

ÜAK'ın doçentlik başvuru ve jüri oluşturma sistemi işlememektedir. Yardımcı doçentlik, doçentlik ve profesör kadrolarında kişiye özgü uygulamalar ve haksızlıklar artmaktadır. Bu haksızlıkların ortadan kaldırılması için subjektif değerlendirmelere açık mülakat sınavlarına son verilmeli ve bilimselliği kabul görmüş çalışmalar ikinci bir değerlendirmeye tabi tutulmamalıdır.

Doktorasını bitirmiş asistanlara yardımcı doçentlik kadroları verilmemektedir. Akademik yükseltmelerde üniversiteler arasında çok farklı değerlendirme sistemleri uygulanmaktadır.

Akademik yükseltmeler indeks şartı ve yayın sayısı gibi salt nicel göstergelere göre değil, bilimsel nitelikler esas alınarak nesnel ölçütlere ve bağımsız jürilerin kararlarına göre yapılmalıdır. Bilgi üretimine katkıyı, toplumsal katkıyı esas alan, işin niteliğini dikkate alan bir bilimsel değerlendirme sistemi oluşturulmalıdır.

Her türlü akademik değerlendirme raporları, kamunun ve isteyeninin incelemesine açık olmalı ve raporların bir örneği adaya gönderilmelidir. Bu yaklaşım, hem değerlendirmelerde nesnelliği sağlayacaktır hem de değerlendirme yapan kişileri eğitici bir işlev görecektir. Birbirinin raporlarını okuyanlar, ortak

raporlama dili ve etiği oluşturabileceklerdir. Akademik yükseltme ve atama jürileri, değerlendirmelerini, akademisyenlerden beklenen şu beş temel işlev üzerinden yapmalıdır:

- 1) Bilgi üretme (araştırma yapma)
- 2) Üretilen bilgi ve düşünceleri paylaşma (ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılara katılma, bildiri sunma; kitap ve makale yazma; alana katkı; alandaki bilimsel yayınları izleme; ilgili meslek kuruluşlarına üye olma vb.)
- 3) Ürettiği ve edindiği bilgileri öğretme (ders verme; yüksek lisans ve doktora tezleri yönetme)
- 4) Akademik yaşama diğer katkılarda bulunma (yönetim görevi üstlenme, komisyon, jüri ve bilim kurulu üyeliği yapma; bilimsel dergilerde hakem olma, danışmanlık yapma, vb).
- 5) Bilimsellik ve bilimsel etik sorumluluğu ile saygınlığını koruma.

Dolayısıyla akademik yayınların değerlendirilmesinde, yayının nerede yayımlandığından çok içeriği; alana, topluma ve insanlığa katkısı öne çıkmalıdır.

4.4. “Kalite Güvencesi”, “Mesleki Yeterlilikler”, “Standardizasyon” ve Akreditasyon/Dışsal Denetim” Sistemi Değil; Demokratik Kamusal Değerlendirme ve Denetim

Performans denetim sisteminin bir parçası olarak kalite güvencesi, mesleki yeterlilikler ve dışsal denetim/akreditasyon gibi mekanizmalar zorunlu kılınmıştır. Akreditasyon esas olarak somut ve süreli çıktıyı dışsal ajanslar yoluyla değerlendirme ve denetlemeyi içermektedir. Dışsal ajansların, üniversite ve birimlerini amaç ve görevlerinden en küçük işlerine kadar değerlendirmekle görevlendirilmesi ve üniversitenin tüm bilgi ve etkinliklerini bu kuruluşa düzenli aralıklarla vermek zorunda olması bilimsel özgürlüğü ve kurumsal özerkliği toptan yok saymaktadır.

YÖK metninde ise YÖK’ün rekabetçi bir ortamın oluşuna katkıda bulunacak bir kalite ve akreditasyon sistemi geliştirmesi ve YÖK’ün bugüne kadar

olduğu gibi sadece “girdi kontrolü” değil “süreç ve çıktı kontrolü” de yapması öngörülmektedir. Böylece YÖK’ün üniversiteler üzerindeki baskı ve denetiminin artacağı açıktır.

YÖK’ün kaldırılması bir yana, üniversitelerin faaliyetlerinin YÖK’ün denetimine tabi olacağı ve bunu yaparken de ulusal ve uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından hazırlanan raporlardan yararlanılacağı belirtilmektedir. YÖK’ün gerektiğinde üniversite hakkında “yol gösterici, düzeltici, iyileştirici, kısıtlayıcı veya faaliyet iznini kaldırıcı” önlemler alabileceğı bildirilmektedir.

Nitelikli eğitim, eleştirel düşünce ve yaratıcı araştırmanın yolu; standardizasyon ve akreditasyondan/dışsal denetimden değil, demokratik katılım ve kamusal denetimden geçmektedir. Etkinliklerin/işin en iyi denetim yolu; akademik topluluğun öğrencisi ve tüm çalışanlarıyla demokratik kurullar yoluyla değerlendirme ve denetimidir; bilimsel özgürlüğü ve kurumsal özerkliği zedelemeyen bunun kamu denetimiyle desteklenmesidir.

5. AKADEMİSYEN YETİŞTİRME

Mevcut araştırma görevliliği sistemleri iflas etmiştir. Asistan seçimi merkezileştirilerek akademik özgürlük daha da törpülenmiş, mevzuatı sonradan oluşturulmaya çalışılan ÖYP uygulamaları ile asistanlığa giriş daha da çetrefil hale gelmiştir.

Ancak YÖK metninde asistan ya da araştırma görevlisi tanımı bile yer almamakta, “proje araştırmacısı”, “doktora sonrası araştırmacı” adları altında sözleşmeli proje asistanlığı tarif edilmektedir. Proje asistanlarının (araştırmacısının), sözleşmeli statüde proje süresi ile sınırlı istidam edileceği belirtilmektedir. Doktora sonrası araştırma statüsü ise aynı yükseköğretim kurumunda en fazla 2 sene ve ders vermemek kaydıyla sözleşmeli olarak düzenlenmiş bir istihdam biçimi olarak öngörülmektedir. Dolayısıyla asistanlık tamamen güvencesiz hale getirilmekte ve esnek çalışmanın temel mekanizmalarından biri haline gelmektedir.

28

Öğretim üyeliğinin temel kaynağı asistanlık olmalıdır. Asistanlık, geçici bir statü olmaktan çıkartılmalı; 50/d, 33/a, ÖYP gibi ayrımlar kaldırılarak kadro güvencesine kavuşturulmuş asistanlığa dönüştürülmeli; iş güvencesi sağlanmalıdır. Ayrıca asistanların görev tanımı açıkça belirlenmelidir. Akademisyen yetiştirme bilimsel ve nesnel ölçütlere dayandırılmalı, eleyici-tasfiye edici olmamalıdır. Asistanlık, öğretim üyeliğine hazırlanmanın ilk aşamalarından biridir. Bu nedenle asistanlara araştırma, inceleme, uygulama, deneyler yapma destekleri verilerek ve ders verme becerileri kazandırılarak deneyimlerinin artırılmasına özen gösterilmelidir. Akademik ve bilimsel dolaşım tek taraflı olmaktan çıkarılmalıdır. Başta asistanlar olmak üzere bütün bilim insanlarının ulusal ve uluslararası her tür akademik çalışması desteklenmeli, bunun için gerekli kaynaklar ayrılmalıdır.

Bilim insanları doktora sonrasında salt ders veren öğretim üyesi olarak görülmemeli, bilimsel etkinlikleri ve gelişimleri ile ilgili konular özlük hakları içinde tanımlanmalı ve desteklenmelidir.

Asistan yetiştirilmesi bölümlerin-fakültelerin asli sorumluluğu ve yetkisi sayılmalıdır.

6. ÖĞRENCİLER VE EĞİTİM ÖĞRETİM

Üniversitelerin temel bileşenlerinden biri olan öğrenciler, üniversitede neredeyse özne olarak tümünden yok sayılmaktadır. Üniversitenin mevcut hiyerarşik biçimlenişi, öğrencinin sahip olduğu potansiyelleri geliştirmek yerine, denetlenmesi ve baskılanmasını getirmektedir. Akademik özgürlükler öğrenciler için de yok sayılmaktadır. Öğrencinin öğrenme, düşünme, eleştirme, demokratik eylem hakkı ve özgürlüğü engellenmektedir. 1985 tarihli öğrenci Disiplin Yönetmeliği kısmi iyileştirmeler yapılarak, yakın zamanda bütünüyle değiştirilmiştir. Ancak buna rağmen, 12 Eylül darbesinin yasakçı mantığı yeni disiplin yönetmeliğine de sirayet etmiş ve YÖK'ün öğrencileri baskı altına alabilme aracı olarak mevcut yerini almıştır. Üniversite ortamının her alanında öğrenciler gözetlenip denetlenmekte ve öğrencilerin eleştirel tüm etkinlikleri suç unsuru sayılmaktadır.

Üniversite sistemi, daha öğrenci girişinde (ÖSYM-YGS-LYS) meslek arayışı kaygısıyla şekillenerek zedelenmektedir. Üniversiteler de hem kendi amaçlarını hem de diplomalarını girişimcilikle tanıtmakta, temel vizyonları arasında saymaktadır. Giriş puanları performansın parçası olarak sunulmakta, öğrenci baştan müşteri ve çıktı olarak kabul edilmektedir. Diploma giderek değersizleştirilmekte, adeta sertifikaya dönüştürülmektedir. Diğer yandan II. öğretim, yaz okulları, tezsiz programlar, ek sertifika arayışları, eğitimin metalaşmasını ve ticarileşmesini pekiştirmektedir.

Son yapılan düzenlemede yarı zamanlı çalıştırmada burs alan öğrencilere öncelik verileceği ve yarı zamanlı çalıştırılan öğrencilerin işçi olarak tanımlanmayacağı belirtilmekte ve ücretlerinin asgari ücretin $\frac{1}{4}$ 'ünü geçmemesi öngörülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin yarı zamanlı çalıştırılması ve stajyerlik, tamamen güvencesiz ve ucuz emek kullanımına dönüşmüş bulunmaktadır. Oysa üniversite yaşamı bütünseldir. Öğrencilerin yarı zamanlı çalışmak zorunda kalmaları, eğitsel etkinliklerin pek çoğundan mahrum kalmalarına, serbest okuma, araştırma ve dil gelişimlerine yeterli zaman bulamamalarına yol açmaktadır. Yarı zamanlı çalıştırmada disiplin cezası almama koşulu ise öğrencilerin toplum yararına yapacakları eleştirilerden ve demokratik hak

taleplerinden, işten mahrum olma korkusu ile uzak kalmalarına yol açmakta ve örgütlenmelerini engellemektedir.

Öğrenciler kapitalist istihdam politikalarına tutsak edilmemeli ve devlet, öğrencilerin tüm gereksinimlerini karşılamalıdır. Harçlar kaldırılmalı, herkes ücretsiz ve harçlı olmaksızın bu hizmetten yararlanabilmeli, eğitim-öğretim ve bilgi üretimi de kamu hizmeti olarak merkezi yönetim bütçesinden karşılanmalıdır.

Öğrenciler kendi varlıkları ve gelecekleriyle ilgili tüm karar mekanizmalarında yer almalıdır.

Öğrenci örgütlenmelerine izin verilmeli ve yasal güvence getirilmeli, öğrencilerin düzenleyecekleri eğitsel-kültürel-toplumsal etkinlikler desteklenmelidir.

7. BİLİMSEL ÖZGÜRLÜK, ÖZERK VE KAMUSAL ÜNİVERSİTE MÜCADELESİ VE EYLEMLİLİKLERİ

Eğitim ve üniversiteler; kapitalizmin ve iktidarın belirlediği alanlar olmanın ötesine geçerek; kapitalizmi ve iktidarı, adaletsizlik ve eşitsizlikler temelinde yeniden üreten ana yapılara ve işleyişe dönüşmüştür. Türk-İslam sentezi mirasını devralan cemaat ve tarikatlar, eğitim alanında hâkim ajanlara dönüşmüş; bilim karşıtı söylem ve pratikler artmış; kulluk ve itaat temel değer olarak sunulmaya başlanmıştır. Hatta nesnellik adı altında sunulan ölçütler bile, kuralı koyan iktidarın meşruiyet aracına dönüşmüş bulunmaktadır. Kanun Hükmünde Kararnameler ve 4+4+4 gibi düzenlemelerle tüm kazanımlar geri alınmıştır. Tüm bu oluşumlara karşı üniversitelerden çıkan ses cılız, örgütsüz, hatta yok düzeyindedir. Akademik topluluk ders programlarından asistanlık sistemine kadar kendi özgürlüklerini ve kurumsal özerkliklerini bile ne yazık ki savunmamaktadır.

Eğitim ve üniversite mücadelesi, salt teknik bir sorun değil, aynı zamanda hemen hemen tüm toplumsal alanları ve işleyişi ilgilendiren bir siyasal mücadele alanıdır. Mücadele de salt akademik toplulukla sınırlı başarılamaz. Bu nedenledir ki üniversitenin temel bileşeni ve en büyük dönüştürücü gücü olan öğrenciler ve eğitim sistemi ile ilişkili tüm demokratik kitle örgütleri ile birlikte yürütülecek birleşik bir mücadele hattının oluşturulabilmesi gerekmektedir.

YÖK'ün Fetvasını Kabul Etmiyoruz!

- *Kamusal hizmet olarak eğitim ve bilimi savunduğumuzdan, tamamen kar amaçlı çalışacak olan özel yükseköğretim kurumlarını, öğrencilerin müşterileştirilmesini ve paylaşılması gereken bilginin satılmasını kabul etmiyoruz!*
- *Bilginin metalaşmasına karşı olduğumuzdan, “bilimsel çalışmalar itibarıyla ticarî değeri yüksek konulara yönlendiren anonim şirket statüsündeki” bilgi lisanslama ofislerini kabul etmiyoruz!*
- *Demokratik özyönetimi savunduğumuzdan, sermayenin üniversite yönetiminde daha da belirleyici olmasının yolunu açacak olan “üniversite konseyleri”ni kabul etmiyoruz!*
- *Koşulsuz iş güvencesini savunduğumuzdan, 10 yıl içinde lisansüstü eğitimini tamamlayamayan/tıpta uzmanlığını alamayan tüm araştırma görevlilerinin işine son verilmesi hükmünü kabul etmiyoruz!*
- *Bizlere dayatılan performans kriterlerinin daha fazla kar için olduğunu bildiğimizden, üretilen eğitim hizmetinin ve bilimin niteliğini daha da düşürecek olan performans kriterinden başka bir şey olmayan “akademik faaliyet puanı” uygulamasını kabul etmiyoruz!*

BİLİMSEL ÖZGÜRLÜK

KURUMSAL ÖZERKLİK

KAMUSAL FİNANSMAN

EŞİTLİKÇİ ÖZGÜRLÜKÇÜ DEMOKRATİK ÖZYÖNETİM

İNSAN, TOPLUM VE DOĞA YARARINA

ÜNİVERSİTE İSTİYORUZ!